

KÖNYVEK KÖZÖTT

SZESZÉLYES VÁLOGATÁS

Nyaranta igyekszem kiszabadulni a kötelességszerűen olvasandó könyvek börtönéből, megpróbálok olyan művekkel is szembesülni, amelyek a könyvek tornyának talapzatát képezik. Szeretettel küldték, szeretettel tallózom bennük, hiszen egy-egy táj művelődésének lenyomatai, s ezekről a kultúrkörökről olykor szerények az ismereteink. Itt van például Fertőd, amelyet azonnal a nagy Haydn nevével, elsősorban a zseniálisan szellemes *Búcsúszimfóniáival* kapcsolunk össze, ám az Esterházy Pál Alapítvány kiadásában megjelent *Kalendárium*-ban sok olyan tanulmány és közlés olvasható, amely a szerkesztője, Bertha János hozzáértését, ugyanakkor a környék művelődéstörténeteinek sokoldalúságát is dicséri. A tanulmányok, ismertetések és bírálatok felfedezésekre csábítanak, s még nagyobb kedvet adnak olvasásukhoz a kiválóan válogatott illusztrációk, fotók és portrék. Ez a válogatás a magyar vallási hagyományokat épp úgy idézi, mint korunk spirituális érzéseinek megnyilvánulásait. Nem hiszem, hogy sokan ismerik Ludvig Uhland *A kápolna* című versét Dsida Jenő tolmácsolásában:

*Fent a csúcson kis kápolna,
Néz a völgybe hallgatag;
Pásztorgyermek dalt dalolva
Örzi lent a nyájakat.*

*Gyászharangot, gyászszolozsmát
Völgy zokogva visszaver,
Víg nótákat túlharsogják,
S a fiúcska felfigyel.*

*Újra sírba tér egy ember,
Tegnap élve — már halott.
Pásztorgyermek! Szólnak egyszer
Néked is e gyászdalok!*

Keresztény ember kalendáriuma — így jellemezhetjük. A szövegek között ugyanis mélyen szántó elmélkedések (Barsi Balázs), az ünnepekről szóló írások fokozzák az élményt, s a létről való gondolkodásra készítetnek. Idézem bizonyosságul a kevésbé számon tartott Völgyi János *Advent idejénjét*: „Végtelen mezőkre vágyom, / ahol barna füvek / és a télre készülő / fák vesznek körül, / ahol az állatok / szelídnek látnak, / ahol tiszták a fények, / s valódiak a remények, / ahol összeér / a föld az éggel... / s a szívem a csendnek / a várakozó csendnek örül.”

Barsi Balázs intelme — Isten dicsérete nem lehet ötletszerű és kétséges színvonalú — általánosan érvényes, sok templomban jó volna, ha megfogadnák. Ebben a válogatásban nincs ilyen „dalocska”, az elmélkedések is mélyenszántók. Ilyenek a tömör irodalmi arcképek is, például Cs. Varga István portréja Utassy József költőről.

Barsi Balázs elmélkedéseiből szerencsés érzékkel válogatott a szerkesztő. Az általa választott gondolat besugározza az egész könyvet: „Urunk Jézus, taníts meg, kérünk, arra, hogy valahányszor részt veszünk a szentmisén, az égi liturgia résztvevői vagyunk, és amikor alleluját énekelünk, az nem egy egyszerű ének, liturgikus díszítő elem, hanem világot formáló erő. Segíts kegyelmesen, hogy a szentmisén ne önkifejezésre törekedjünk, ne szívünk érzelmeit akarjuk dalba foglalni, hanem mindenekelőtt azt énekeljük, amit az egyház kétezer éven át megőrzött nekünk, leginkább a Szentírás szövegét, a zsoltárokat, s így valóban Téged ünnepeljünk az angyalok és szentek seregével együtt, most és mindörökké.”

Az éve legfontosabb ünnepeinek bemutatása a kalendárium jellegére utal, s bőségesen nyílt lehetőség az ezekhez fűződő imádságokból való válogatásra. A másik pillért 1848. március 15-ének emléke szolgáltatta, szép írások idézik a nap történetét és napjainkban is érvényes üzenetét (Cs. Varga István).

Ez a két meghatározó gondolatkör s hiteles idézésük a *Kalendáriumot* kiemeli a hasonló alkalmi művek sorából, s maradandó értéké teszi.

Egy-egy község, település vallásos életének központja a helyi templom, amelynek szellemisége meghatározó a közösség életérzésének. Ilyen intézmény például a kakucsi Szent Kereszt templom, amelyről immár második kiadásban jelentetik meg művüket a helyi katolikus egyház-község tagjai és a lelkes helytörténészek.

Nem minden elfogultság nélkül méltatnám a szépen illusztrált könyvet, hiszen Kakucs aranykorának kialakulását részben dedapámnak, Liebner Józsefnek, a híres méhész-földesúrnak köszönhetette. (Alakja köré fonódik *A nábob halálának*, apám regényének cselekménye, melyet annyiban lehet összefoglalni, hogy a birtokát erős kézzel összefogó „nábob” halála egyben egy életforma végét is jelenti, s megkezdődik a vagyon elherdálása, elkártyázása, míg nem a megmaradt rokonokat az állam vette gyámság alá.)

A templomról az első bejegyzés 1926-ból való: „alapozási munkálatait 1926. évi október havának 21. napján kezdtük. Az építés folyik.” Alapító okirata is ebben az évben készült: „Midőn ezen

okmányunkat az alapkőben elhelyezzük, arra kérjük az Égek Urát, árássa el a szent kegyelmével ezen munkánkat, óvja meg templomunkat minden veszélytől, hogy szerencsésen befejezvéen Isten dicsőségére és a lelkek javára sokáig fennálljon. // Áldja, oltalmazza meg mindazokat, akik a templom felépítését bármi módon elősegítették.”

A kakucsi egyházközségben őriznek egy Szent Kereszt-ereklyét, erről nevezték el a templomot. Így szól az igazoló okirat, amely az ereklye eredetiségét igazolja: „Mi, Johannes Hermannus Groer bíboros, Isten és az apostoli Szentszék kegyelméből Bécs érseke, (...) hitelesen bizonyítjuk (...), hogy a mi Urunk, Jézus Krisztus szent Keresztfájának egy darabját, amelyet a legilletékesebben a valóságos szent Keresztből metszettük ki, a legmélyebb tisztelettel egy ovális szentségtartóban helyeztük el szabályszerűen lezárva rózsaszín tiszta selymen. (...) A magyarországi Kakucs Egyházközségnek ajándékoztuk, mely a szent Kereszt tiszteletére van felszentelve.”

Elmondható, hogy a kakucsi templom története voltaképp a község történetének összefoglalása. Ez a folyamat még plasztikusabban bontakozik ki a fényképek és térképek válogatásából. A közösségi élet összefogói és mozgatói a mindenkori plébánosok és lelkészek voltak. Alapja a hit és a jövőbe vetett reménység. Eleven kapcsolat fűzi össze az idősebbeket és a fiatalokat, ez kelti azt a reményt, hogy a község hit- és közösségi élete a jövőben is tartalmas lesz.

Név szerint is érdemesek arra a kötet szerkesztői, hogy felsoroljuk őket: Csernák Jánosné Csiszárík Mária, Csernák Józsefné Marosi Teréz, Klausz Dénes, Matzák Ibolya, Tóth Istvánné Stégner Éva, Varró Jánosné Pintér Marianna.

A Liebner-család kezei leszámrazottjaként tisztelettel emlékezem Liebner Jánosra, az akkori katolikus egyház reménységére. A Prohászka utáni nemzedék legígéretesebb alakja volt, édesapám mindig a legnagyobb szeretettel emlegette, és számára súlyos csapást jelentett, hogy korán elvitte a túdóbaj.

Szép kivitelű könyv, örömmel és nosztalgiával olvastam, közben egy-két könnycseppet ejtettem.

RÓNAY LÁSZLÓ

VASSÁNYI MIKLÓS: HITVALLÓ SZENT MAXIMOS TEOLÓGIÁJA

Vassányi Miklós az utóbbi években több tanulmányt publikált Hitvalló Szent Maximosz (580k.–662) teológiájáról. Összefoglaló monográfiája tavaly jelent meg a Kairosz Kiadó „Catena monográfiák” című sorozatának 17. köteteként. Ahogy az alcím (*Értelmezési kísérlet történeti összefüggésben*) sugall-

ja, a kötet Maximosz munkásságának történeti bevezetésre felépített dogmatörténeti-teológiai elemzését nyújtja.

Maximosz kora a Bizánci Birodalom kevésbé ragyogó időszaka volt. A 7. század első felében Konstantinápolyban állandósult a trónválság, a császári udvarban gyilkosságok és kivégzések követték egymást, a kormányzás szinte ellehetetlenült, időnként a birodalom területi integritása is veszélybe került. A birodalmi egyház dogmatikai eredetű egyházközpolitikai okokból a skizma és a dezintegráció állapotába jutott.

Vassányi ebbe a történeti keretbe helyezve mutatja be Hitvalló Maximosz életét, felhasználva és egyúttal értékelve annak görög és szír nyelvű biográfiáit. Ezekből megtudható, hogy a Palesztinában született Maximosz egyszerű szerzetes volt, akit nem szenteltek pappá. Szülőföldjéről előbb Alexandriába, majd Észak-Afrikába menekült. Később Rómába került, ahol megtanult latinul, és a pápa tanácsadója lett teológiai kérdésekben.

Maximosz teológiai szempontból Rómához tartozónak vallotta magát, a konstantinápolyi egyházzal csak nyelvi közösséget vállalt, dogmatikait nem. Az udvari egyházpolitika egység törekvéseivel szemben következetesen ragaszkodott a krisztológia tisztaságához, és nem volt hajlandó közösséget vállalni az általa eretneknek ítélt „hivatalos” egyházzal.

Ezért történt, hogy II. Kónsztasz (641–668) császár elraboltatta, majd két pert folytattak le ellene. Míg az elsőt követően csak száműzték, a második után meg is csonkították, amibe az újabb száműzetésben rövidesen belehalt az idős szerzetes. Vassányi keserűen jegyzi meg, hogy mindez „a korabeli igazságszolgáltatási gyakorlat minden szinten alkalmazott normái szerint történt, az eljárás embertelensége nem kivétel, hanem rendszeres” volt. A római és a konstantinápolyi egyház majd a III. Konstantinápolyi (VI. egyetemes) zsinaton (680–681) jut megegyezésre, ami egyben a maximoszi tanok hallgatólagos rehabilitációját is jelenti.

Az évszázad teológusának tartott Hitvalló Maximosz gazdag életműve aszketikus, egezetikai, liturgikus, dogmatikai művekből, illetve levelezésből áll. Ezek túlnyomó többségét a Biblia vagy egyes egyházatyák nehezen érthető passzusainak magyarázata alkotja, kisebb részét Evagriosz Pontikosz ihlette etikai írások a megkívánás, az akarat, a szeretet, a megbocsátás kulcsfogalmainak jegyében, ahogyan ezek a kolostori élet közegében kristályosodtak.

Ahogy e kötet is kidomborítja, Maximosz kulcszerepet játszott az úgynevezett monotheléta vitában. A Szezgiosz konstantinápolyi pátriárka által elővezetett, Honorius pápa által megerősített és Hérakleiosz császár által rendelettel törvényerőre emelt heterodox monothelizmus szerint Krisztus